

Vårt datum	Vårt Dnr:
2018-05-29	18.18
Ert datum	Ert Dnr:
2018-03-12	18.18

SACO
Box 2206
103 15 Stockholm

En strategisk agenda för internationalisering (SOU 2018:3)

Sammanfattning

- Lärosätena behöver inte i första hand övertygas om att internationaliseringens förtjänster. Viktigare är att undanröja de hinder som finns utanför lärosätena.
- Mål och prioriteringar för lärosätenas arbete måste vara tydliga men inte överreglerade.
- Internationaliseringsarbetet genererar kostnader som inte kan täckas av ordinarie utbildningsanslag. Detta skulle hota grundstenen i Sveriges attraktionskraft som kunskapsnation: utbildningens kvalitet.
- Även näringslivet har ett ansvar för att utländska studenter som så vill kan komma i arbete inom rimlig tid.
- Stipendier till särskilt meriterade studenter är strategiskt viktiga och bör förstärkas.

Om agendan

Vi ser positivt på att det nu tas ett helhetsgrepp på internationaliseringen av universitet och högskolor. Frågan om hur den ska sättas i verket är emellertid inte okomplicerad.

Internationalisering handlar om mellanmännsliga processer, som eftersträvas för de effekter de ger upphov till. Det borde därför inte vara nödvändigt, och det är förmodligen inte heller meningsfullt, att i alla detaljer försöka beskriva med vilka åtgärder dessa effekter ska uppnås.

Den iakttagelsen framstår som trivial, men fångas likväl inte upp i förslagen till ändringar av högskolelagen. Där sägs i 1 kap 5 § att den internationella verksamheten *ska* stärka kvaliteten. Vår uppfattning är att det är just det den gör.

I 8 § samma kapitel ställs kravet att studenternas förmågor även *ska* kunna användas i internationella eller interkulturella sammanhang. Vi menar att internationaliseringen ger just det resultatet.

Att genomföra en agenda av den omfattning det här är fråga om handlar inte främst om att övertyga lärosätena om internationaliseringens förtjänster, utan om att undanröja de externa hinder som finns för att de ska kunna förverkliga den. Därutöver krävs:

- 1) tydliga, men inte överdetaljerade mål,
- 2) prioriteringar, som kan tillåtas skilja sig åt mellan lärosäten, och
- 3) tillräcklig finansiering för att kunna omsättas målen i handling.

Högre utbildning och forskning utgör en stor post i statsbudgeten, vilket brukar framhållas när finansieringen förs på tal. Men det är i sig inget argument för att allt ryms inom den, som regeringen kan tänkas vilja att lärosätena ska utträta. Att bortse från de verkliga kostnaderna lägger inte grunden för ett framgångsrikt internationaliseringsarbete.

Saknas möjlighet att öka anslagen, vilket kan vara fullt möjligt, bör hålen inte fyllas med önsketänkande. Det är inte trovärdigt, utan får istället till följd att det antingen tar mycket lång tid nå målen, eller att resurser successivt fördelas om som egentligen är avsedda för annat.

En sådan mekanism lyfts redan i direktiven, där utredaren instrueras att undersöka möjligheterna att utnyttja en del av anslagen för att sätta ned studieavgifterna. Det slår hål på principen om att dessa ska svara mot självkostnaden, samtidigt som det tär på förutsättningarna för det mest centrala för att agendan ska lyckas: utbildningens kvalitet.

Alternativet är och kommer behöva vara att prioritera. Här kan utredaren förhoppningsvis bidra mer till slutbetänkandet, med utgångspunkt från den grundliga genomlysningen i föreliggande utredning.

Upphållstillstånd och arbete

Utredaren går igenom en mängd hinder som behöver röjas ur vägen för att Sveriges attraktivitet för utländska studenter och forskare alls ska vara möjlig att realisera. Flera av de mest centrala av dessa har lärosätena över huvud taget inget inflytande över.

Till de mest uppenbara hör problem med uppehållstillstånd, inklusive långa handläggningstider, som har visat sig en av de vanligaste orsakerna till att antagna studenter inte tar sin plats i anspråk. Regler för och handläggning av uppehållstillstånd måste därför bli tillräckligt effektiva för att i sig kunna konkurrera på den globala marknaden.

Utredaren berör också det faktum att en mycket liten andel av de utländska studenterna stannar i Sverige för arbete efter studierna och nämner de indikationer som finns på att arbetsmarknadskopplingen i svensk högskoleutbildning inte motsvarar de utländska studenternas förväntningar.

Sveriges Ingenjörer är av flera skäl varma förespråkare för samverkan mellan näringsliv och högskolor. Hur väl samverkan kan förmås att fungera beror dock även på det näringsliv till vilket arbetsmarknadskopplingen ska ske. Från arbetsgivarhåll har t ex framförts önskemål om att utländska studenter efter fullföljda studier bör ges möjlighet att uppehålla sig längre i landet för att söka arbete än vad som i dag är fallet. Tider på ett till två år har nämnts, även när det gäller kompetenser där många företag anser att behoven är akuta. Det är uppenbart orimligt och vittnar om brister även bland arbetsgivare när det gäller att söka upp, hitta eller vilja anställa examinerade utländska studenter.

Utredaren kan självfallet inte sätta mål för arbetslivets agerande. Vi anser emellertid att detta för fullständighets skull bör vägas in i och beskrivas i det kommande slutbetänkandet.

Inte bara avgiftsskyldiga studenter är av intresse

Vi delar utredarens uppfattning att uppmärksamheten har varit för ensidigt inriktad på studieavgiftsbetalande studenter. Sveriges största handelspartner är Tyskland och 75 procent av vår samlade export går till länder inom EU/EES. Det är självfallet inte den enda anledningen att rekrytera studenter. Det är inte ens den enda anledningen att rekrytera studenter från Europa, men det väger tungt. Trots detta anger bara vart tredje lärosäte att de aktivt arbetar med att rekrytera freemoverstudenter från dessa länder.

Viktigt att komma ihåg är dock att samma ensidighet har präglat den politiska debatten, särskilt åren närmast efter införandet av studieavgifter. I högt tonläge talades då om ”raset av internationella studenter”, utan att nämna vare sig europeiska freemoverstudenter eller utbytesstudenter – i vilka ingår även studenter från utanför EU/EES (utbyte av studenter är dessutom till sin natur en dubbelverkande mekanism).

Det kan inte uteslutas att lärosätenas fokus i vart fall delvis är en återspeglning av detta. Det politiska signalvärdet i att lyfta fram utredarens slutsatser ska således inte underskattas.

Till saken hör att inomeuropeiska studenter inte genererar några studieavgifter, vilket innebär – i vart fall när takbeloppen är eller antas bli uttömda – att det varken är möjligt eller meningsfullt att rekrytera flera. Även vad gäller andelen europeiska studenter finns därför anledning för regeringen att vara tydlig i uppdraget till lärosätena och att ta ansvar för de merkostnader det kan innebära.

Stipendier för rekrytering av särskilt kvalificerade studenter

Begreppet *talang* förekommer flera gånger i texten samt i en underrubrik (Mobilitet och talangattraktion) i enkäten till lärosätena. I avsaknad av definition uppfattar vi *talang* som en synonym till studenter och högskolepersonal från utlandet.

En distinktion mellan talanger och studerande/personal i övrigt vore emellertid inte ovälkommen. Sveriges Ingenjörer ställde sig bakom beslutet om avgifter för tredjelandsstudenter för att genom de frigjorda medlen underlätta resursförstärkningar i högskolan (något som knappast kan sägas ha skett) – givet att ett system för gäststipendier skapades för de högst meriterade studenterna från länder utanför EU/EES. Sådana stipendier finns också i någon omfattning, men som utredaren konstaterar är de främst knutna till studenter från Sveriges samarbetsländer inom biståndet och till övriga låg- och medelinkomstländer.

Det finns inget att invända mot stipendier som en del av Sveriges bistånd, och vi delar helt utredarens uppfattning att stipendier inte ska vara ett sätt att finansiera mer än en del av de studieavgiftsskyldiga studenterna.

Vi menar dock att stipendier riktade till särskilt kvalificerade studenter är av strategisk vikt vid etableringen av Sverige som en attraktiv studie- och kunskapsnation. De behöver därför förstärkas, samtidigt som en ambitionsnivå behöver fastställas för det antal kvalificerade tredjelandsstudenter – kalla gärna *dem* talanger – som fullt ut ska kunna finansiera sina studier genom stipendier.

Anders Tihkan
Förbundssekreterare

Olle Dahlberg
Utredare